

Sissi Archaeological Project

Newsletter

Νοέμβριος 2016

N° 2

Επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες μας:
www.sarpedon.be

 Sissi Excavations

Jan Driessen

Περιεχόμενα

Το νεκροταφείο	2
Λαβυρινθώδης αρχιτεκτονική	2
Εντωμεταξύ στην αποθήκη...	2
Τελετουργικό κέντρο	3
Το ερευνητικό κέντρο στο Βραχάσι	3
Μετά το καλοκαίρι	4

Η ανασκαφή του 2016

Συνολικά πάνω από 85 συμμετέχοντες από διαφορετικές χώρες συνέθεσαν την ομάδα της φετινής χρονιάς. Οι ανασκαφικές εργασίες διεξάχθηκαν και πάλι υπό την αιγίδα της Βελγικής Σχολής Αθηνών και κατά κύριο λόγο από μέλη του Πανεπιστημίου της Λουβαίν (UCL). Η δουλειά μας έγινε δυνατή χάρη στην υποστήριξη του ελληνικού Υπουργείου Πολιτισμού, την Εφορεία Αρχαιοτήτων Ανατολικής Κρήτης, καθώς και μια σειρά από ιδρύματα και ανθρώπους που μας στήριξαν οικονομικά: το Ινστιτούτο Αιγαιακής Προϊστορίας (INSTAP), το ARC-A world in crisis? (UCLouvain), την Περιφέρεια Βαλλωνίας-Βρυξελλών (Υπουργείο Έρευνας), το βελγικό Ίδρυμα Επιστημονικής Έρευνας (FNRS), τη Βελγική Σχολή Αθηνών, το ίδρυμα Gilles Hondius, το αρχαιολογικό βραβείο Andante Travel, τη Γαλλική Σχολή Αθηνών, την κα. Λουκία Στεργίου, τον κ. Jean-Martin Van der Hoeven, την κα. Anne-Marie Avramut και την εταιρεία ενοικίασης αυτοκινήτων Motorplan.

Είμαστε βαθύτατα ευγνώμονες για την αδιάκοπη υποστήριξη τους. Επιπλέον, σταθεροί υποστηρικτές παραμένουν οι φίλοι μας από το Σίσι και το Βραχάσι, γεγονός που μας προσφέρει μεγάλη ικανοποίηση.

Η ανασκαφή κατά τη διάρκεια αυτού του καλοκαιριού έγινε σε τρεις διαφορετικές ζώνες: στο νεκροταφείο, στην κορυφή του λόφου και στο τελετουργικό κέντρο.

Το νεκροταφείο

Στο νεκροταφείο οι εργασίες έγιναν υπό τη διεύθυνση της Aurore Schmitt, φυσικής ανθρωπολόγου του CNRS, η οποία ειδικεύεται στην ανασκαφή ανακατεμένων και συλλογικών ταφών, κάτι που συναντάμε πολύ συχνά στην ανασκαφή του νεκροταφείου στο Σίσι. Έτσι, καταγράφηκε με ακρίβεια και ανασκάφηκε μια απόθεση με πάνω από 700 μικροσκοπικά κόκκαλα, καθώς επίσης και αρκετές συναρθρωμένες ταφές σε αποθηκευτικά αγγεία ή σε πύλους, οι οποίες χρονολογούνται στην Μέση Εποχή του Χαλκού (περ. 1.800 π.Χ.), όπως αυτή που βρίσκεται στην πρώτη σελίδα του τεύχους αυτού. Εντοπίσαμε περισσότερες ενδείξεις για διαφορετικές φάσεις χρήσης καθώς και μια ποικιλία ταφικών τελετουργιών. Αυτές οι ενδείξεις σε συνδυασμό με τις αναλύσεις DNA και σταθερών ισotόπων που βρίσκονται σε εξέλιξη, θα μας βοηθήσουν σε μεγάλο βαθμό στην κατανόηση των κοινωνικών δομών των Μινωιτών κατά την εποχή που το νεκροταφείο βρισκόταν σε χρήση, δηλαδή μεταξύ του 2.600 και του 1.750 π.Χ. περίπου.

Λαβυρινθώδης αρχιτεκτονική

Ο Δρ. Quentin Letesson συνέχισε τη μελέτη της λαβυρινθώδους αρχιτεκτονικής, η οποία προηγήθηκε της κατασκευής της ανατολικής αυλής του Μετανακτορικού κτηρίου CD στην κορυφή του λόφου. Παρόλο που αυτή η περιοχή δεν είχε οικοδομηθεί εκ νέου κατά τη διάρκεια του 14^{ου}-13^{ου} αιώνα π.Χ. (Υστερομινωική ΙΙΑ-B περίοδος), φαίνεται πως υπάρχει μια περίπλοκη ακολουθία από φάσεις, οι οποίες ξεκινάνε ήδη από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού. Το παραπάνω γεγονός, καθώς και μερικές διάσπαρτες ενδείξεις από παλαιότερες ανασκαφές στη ζώνη 5 και οι νέες εντυπωσιακές ενδείξεις από τις ζώνες 6 και 11, δείχνουν ότι σε ολόκληρο το λόφο Κεφάλι στο Σίσι κατά την 3^η χιλιετία π.Χ. υπήρχε μια ακμάζουσα προ-ανακτορική εγκατάσταση, στην οποία ανήκε και το νεκροταφείο. Ωστόσο, οι φρενικές δοκιμαστικές τομές στην αυλή του κτηρίου CD ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητικές καθώς εντοπίστηκε μια μεγάλη απόθεση κεραμικής της Μεσομινωικής ΙΙΑ περιόδου, μια φάση που μέχρι πρότινος μας διέφευγε στο Σίσι. Η πλήρης μελέτη της απόθεσης

θα επιτρέψει τη λεπτομερή σύγκριση με στοιχεία από άλλες περιοχές του λόφου, καθώς επίσης και με τα γειτονικά Μάλια και επομένως θα μπορέσουμε να κατανοήσουμε σε ποιο βαθμό το Σίσι ακολουθούσε (ή δεν ακολουθούσε) τις πρακτικές των επιβλητικών (ή καταπιεστικών) του γειτόνων. Όμοια, περισσότερες ενδείξεις μιας μεγάλης καταστροφής από φωτιά εντοπίστηκαν στην περιοχή, η οποία πιθανά χρονολογείται

στην Υστερομινωική ΙΒ περίοδο (περ. 1.450 π.Χ.), μια περίοδο που σε όλο το νησί συνέβησαν καταστροφές.

Εντωμεταξύ στην αποθήκη...

Χάρη στη νέα υπεύθυνη της αποθήκης μας, την Τζένη Τσάφου, καταφέραμε με επιτυχία να μετακομίσουμε σε μια νέα αποθήκη στον αυτοκινητόδρομο κοντά στον Άγιο Νικόλαο. Αυτό αποτέλεσε έναν τιτάριο άθλο, καθώς πάνω από 2000 κιβώτια γεμάτα με κεραμική, λίθινα εργαλεία, περιβαλλοντικά υπόλοιπα, μικρά ευρήματα και άλλα αντικείμενα από τις ανασκαφικές περιόδους 2007-2015 -που προηγουμένως ήταν αποθηκευμένα σε μια μικρή αποθήκη σε ένα στενό του Αγίου Νικολάου με δυσκολία πρόσβασης ή στο σπίτι της ανασκαφής της Γαλλικής Σχολής Αθηνών στα Μάλια- έπρεπε πρώτα να καταγραφούν και να τοποθετηθούν σε νέα κιβώτια πριν μεταφερθούν στη νέα αποθήκη, όπου έπρεπε να οργανωθούν εκ νέου. Επιπλέον, η Τζένη διασφάλισε, με τη βοήθεια του Δημήτρη Κυβερνητάκη, να είναι όλα έτοιμα με την έναρξη

της ανασκαφικής εκστρατείας με λεκάνες για πλύσιμο, ράφια για στέγνωμα, τραπέζια, κλπ. Μετά από τόσα χρόνια έχουμε επιτέλους τον δικό μας χώρο εργασίας και μελέτης, γεγονός που θα επιταχύνει σε μεγάλο βαθμό τις δημοσιεύσεις. Η αποθήκη περιλαμβάνει επίσης μια γωνιά συντήρησης όπου η συντηρήτρια μας Πέτη Σαριδάκη, με τη βοήθεια της Κωνσταντίνας Χατζηβασιλείου και της Ευαγγελίας Φραγκιαδάκη για φέτος, μπορούν να δουλέψουν άνετα, όπως επίσης και ο φωτογράφος του INSTAP Χρόνης Παπανικολόπουλος. Η μελέτη της κεραμικής από την Δρ. Charlotte Langohr και την Δρ. Ilaria Caloi, καθώς και η μελέτη μεγάλου αριθμού αρχαιολογικών τεχνουργημάτων γενικότερα, θα βοηθηθεί ιδιαίτερα από τις νέες αυτές εγκαταστάσεις. Μοιραζόμαστε αυτό το χώρο εργασίας με την ομάδα του Πριναίτικου Πύργου.

Τελετουργικό κέντρο

Μεγαλύτερο μέρος της έμφασης, ωστόσο, δόθηκε το προηγούμενο καλοκαίρι στο τελετουργικό κέντρο, του οποίου η ανασκαφή είχε ξεκινήσει το 2015 και όπου επίσης η διασκόπηση με γεωραντάρ είχε υποδείξει ξεκάθαρα την ύπαρξη μιας πολύ μεγάλης αυλής. Επικεφαλής στις εργασίες εδώ ήταν η Δρ. Maud Devolder, η Thérèse Claeys και η Ophélie Mouthuy, κάθε μια από τις οποίες ασχολήθηκε με διαφορετική περιοχή του κτηρίου ή της αυλής του. Αρκεί να πούμε ότι μέχρι το τέλος του 2016, είχαμε αποκαλύψει μια αυλή με έκταση πάνω από 450 τ.μ. χωρίς ακόμα να έχουμε βρει το νοτιότερο της άκρο! Αν και το σχήμα της δεν είναι τόσο κανονικό όσο οι κεντρικές αυλές των ανακτόρων ή άλλων σημαντικών κτηρίων, το μέγεθος της ξεπερνά αυτό των ανακτόρων του Πετρά (78 τ.μ.) και της Ζάκρου (360 τ.μ.), ενώ είναι λίγο έως πολύ όμοιο με εκείνο του ανακτόρου του Γαλατά (525 τ.μ.), κάτι αξιοσημείωτο

αν λάβουμε υπόψη την εγγύτητα με την ανακτορική αυλή των Μαλίων. Στην ανασκαφή στη δυτική πτέρυγα εντοπίστηκε ένα εργαστήριο οψιανού της Πρώιμης Εποχής Χαλκού –ήδη συλλέχθηκαν πάνω από 700 θραύσματα- αλλά αυτό που είναι ίσως περισσότερο σημαντικό είναι ότι έξω από αυτή την πτέρυγα συναντήσαμε ένα εκτενές στρώμα με μεγάλα κεραμικά αγγεία που συσχετίζεται με τέφρα, την ηφαιστειακή τέφρα της Σαντορίνης, όπως επιβεβαίωσε και η Δρ. Christine Lane (Πανεπιστήμιο του Cambridge). Είμαστε επιφυλακτικοί στο να υποθέσουμε ότι η έκρηξη –η οποία χρονολογείται μεταξύ του 1.600 ή του 1.520 π.Χ. –προκάλεσε την εγκατάλειψη του τελετουργικού κέντρου στο Σίσι, ωστόσο χρειάζεται να γίνουν περαιτέρω έρευνες. Παράλληλα με την ανασκαφή, έγινε συλλογή και επεξεργασία εκατοντάδων δειγμάτων χώματος υπό τη διεύθυνση της Μαρίας Βλαχάκη και της Βάσως Χολέβα, ενώ

ο Δρ. Simon Jusseret και ο καθηγητής M. Macklin (Πανεπιστήμιο Lincoln) διεξήγαγαν γεωμορφολογική έρευνα στην πεδιάδα του Σισίου και έκαναν πυρηνοληψία (καρότα) στην άμεση επικράτεια του λόφου μας.

Διασκόπηση

► Το 2016, στραφήκαμε και πάλι στην τεχνολογία του Δρ. Απόστολου Σαρρή από το Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών στο Ρέθυμνο προκειμένου να διεξαχθεί διασκόπηση με γεωραντάρ (GPR) σε συγκεκριμένες περιοχές στο λόφο του Σισίου. Μια από αυτές τις διασκοπήσεις μας έδωσε μια ιδιαίτερα ξεκάθαρη ένδειξη στα βόρεια του Κτηρίου CD, σε μια περιοχή όπου μια παλαιότερη δοκιμαστική τομή είχε υποδείξει την ύπαρξη Πρωτοανακτορικών καταλοίπων (18^{ος} αιώνας π.Χ.). Η ανασκαφή της επόμενης χρονιάς θα δείξει εάν πρόκειται για μια ακόμα συνοικία M!

...Το ερευνητικό κέντρο στο Βραχάσι

Αξίζει να αναφέρουμε δύο σπουδαίες στιγμές στις προσπάθειές μας να δώσουμε και πάλι ζωή στο παλιό σχολείο στο Βραχάσι. Στις 4 Αυγούστου (και έπειτα από πέντε χρόνια διαπραγματεύσεων), ο δήμος του Αγίου Νικολάου και ο δήμαρχος κ. Αντώνης Ζερβός μεταβίβασαν επίσημα το Αρρεναγωγείο στη Βελγική Σχολή Αθηνών. Μπορούμε τώρα να αρχίσουμε τις εργασίες για τις οποίες έχουμε επικοινωνήσει με την κατασκευαστική εταιρεία Europlan στον Άγιο Νικόλαο, χρειαζόμαστε ωστόσο όσο περισσότερη οικονομική βοήθεια γίνεται!

Μερικές βδομάδες αργότερα, στις 18 Αυγούστου, το παλιό σχολείο φιλοξένησε την πρώτη του έκθεση από την καλλιτέχνη Rosemarie McGuire απασχολούμενη στην ανασκαφή στο Σίσι, ενώ στην αυλή του σχολείου το Κουαρτέτο «Στέλιος Πετράκης» ψυχαγώγησε ένα ένθερμο ακροατήριο. Ήταν μια μεγάλη επιτυχία που αναμφίβολα θα ακολουθηθεί και από άλλες εκδηλώσεις στο μέλλον.

Μετά το καλοκαίρι

Από τις 21 ως τις 25 Σεπτέμβρη έλαβε χώρα στο Ηράκλειο το 12^ο Διεθνές Κρητολογικό Συνέδριο. Μεταξύ των άνω των 300 ομιλιών, η παρουσίαση του Jan για την ανακάλυψη του νέου τελετουργικού κέντρου στο Σίσι έχαιρε μεγάλης εκτίμησης. Επιπλέον, η Ilaria Caloi παρουσίασε μέρος του υλικού της Πρώιμης Μινωικής περιόδου από τις ανασκαφικές εργασίες του 2015, ενώ η Florence Gaignerot παρουσίασε την επιφανειακή έρευνα που έγινε από τη Γαλλική Σχολή Αθηνών στον Ανάβλοχο, ένα βουνό που βρίσκεται πάνω από τη λεκάνη του Σισίου. Επίσης, το Αρχαιολογικό Έργο Κρήτης στα τέλη του Νοέμβρη στάθηκε μια ακόμα ευκαιρία για να παρουσιάσουμε τη δουλειά μας.

Κατά τη διάρκεια και μετά το τέλος του καλοκαιριού, το αρχαιολογικό πρόγραμμα στο Σίσι υπήρξε το κέντρο του ενδιαφέροντος για μια σειρά από ντοκιμαντέρ και άρθρα. Αρχικά, μας επισκέφτηκε ο Josh Gates από το Travel Channel, καθώς επίσης και αρκετοί δημοσιογράφοι και κινηματογραφιστές από την Ελλάδα, το Βέλγιο και τη Γερμανία. Η ανασκαφή προβλήθηκε επίσης στα πλαίσια του προγράμματος “Savanturier” 2016-2017 του Πανεπιστημίου της Λουβαίν (<http://www.uclouvain.be/772242.html>).

ΔΩΡΕΕΣ

- Δωρεές από την Ευρώπη μπορούν να αποσταλούν στο λογαριασμό του Ιδρύματος της Λουβαίν (www.uclouvain.be/474671.html)
- Είτε σε αυτόν της Βελγικής Σχολής Αθηνών IBAN: GR05 0140 1280 1280 0200 2003 193 BIC: CRBAGRAA
- Δωρεές από την Αμερική μπορούν να γίνουν μέσω επιταγής στο Ινστιτούτο Αιγαιακής Προϊστορίας (INSTAP) Δρ. Karen Vellucci (www.aegeanprehistory.net)

Μην ξεχάσετε να αναφέρετε:
Sissi Project

Μεταξύ των πολλών επισκεπτών αυτού του καλοκαιριού αναφέρουμε αρκετούς ανθρώπους από το Σίσι και το Βραχάσι, τους οποίους πάντοτε χαιρόμαστε να βλέπουμε, καθώς δείχνουν πως υπάρχει ενδιαφέρον από τις τοπικές κοινότητες για τη δουλειά μας! Στους υπόλοιπους επισκέπτες ανήκουν ο κ. Jean-Martin Van der Hoeven, η κα. Anne-Marie Avramut, η οικογένεια Tim & Delia Cunningham, ο Colin Macdonald, ο Στέλιος Πεδιαδίτης, ο παπα-Μιχάλης, ο Krzysztof Nowicki, η οικογένεια Laurent Olivier, η ομάδα του Ανάβλοχου, η ομάδα της Elisabeth Völling, ο Jean-François Remacle, η Stéphanie Landrain και τα παιδιά της, ο Νίκος Παπαδημητρίου, η Nathalie Buche, ο Barry Molloy, η Sandra Flamen, οι Jan & Stephen Fisher, ο κύριος και κυρία Mandrillon, η Anne Chapin, η οικογένεια Dautais, ο Philip Vanpeer και οι κόρες του, ο David Vanderburgh και η οικογένεια του, ο Rod Fitzsimons, ο Tod Whitelaw και η ομάδα KULP, η οικογένεια Barbaix, ο Δημήτρης Νακάσης, η Ann Aertssen και οι φίλοι της και τόσοι πολλοί ακόμα...